

IZ ARHIVA!

TANJA DRAŠLER

Pred seboj imam še sveži zgoščenki z arhivskimi primeri ljudske glasbe Bele krajine in Kostela, ki ju je izdal Glasbenonarodopisni inštitut. Primeri so izbor posnetkov s terena. Prva pripada načrtovanemu nizu zgoščenk s slovenskimi ljudskimi plesnimi vižami, katerih namen je zvočna ilustracija plesov in ne le tehnični pripomoček k lažjemu poučevanju in proučevanju zapisov, objavljenih v knjigah Mirka Ramovša *Polka je ukazana*, druga pa prinaša dokumentarne vokalne terenske posnetke. Izbor posnetkov plesnih viž so opravili dr. Rebeka Kunej, Mirko Ramovš in dr. Drago Kunej, izbor vokalnih posnetkov pa dr. Urša Šivic, dr. Marko Terseglav ter mag. Robert Vrčon. Avtorja spremnih besed sta dr. Rebeka Kunej in dr. Marko Terseglav. Knjižici ponujata kar nekaj pomembnih podatkov, ki so nujno potrebni ne samo za splošno razgledanost, temveč tudi za ustrezno razumevanje in uporabo zbranega gradiva. Besedilo je prevedeno v angleščino in je kot tako primerno za vsa "protokolarna" darila predstavnikom tujih folklornih skupin ter vodjem festivalov, s katerimi se srečujemo na naših gostovanjih po svetu.

Kunej, Rebeka idr.:

SLOVENSKE LJUDSKE PLESNE VIŽE.
BELA KRAJINA IN KOSTEL.

Ljubljana: Založba ZRC, 2008. (Iz arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta)

Zgoščenska prinaša 34 viž, večinoma neobjavljenih in starejših posnetkov, katerih priredbe bolj ali manj pozna skoraj vsa folklorna srenja. Zbrani so posnetki starejših in novejših kol, več mostnih iger, kar nekaj primerov kol, ki so izrazito srbskega in hrvaškega izvora, nekaj primerov plesnih iger, tudi otroških z izbiranjem, parnih plesov (oberštajeriš, kopriva, šrotiš, šuštarpolka, valček ...). Objavljen je tudi najzgodnejši zvočni zapis igre Al je kaj trden ta vaš must.

Kar nekako smo se že preobjedli hrušk, jabolk, sliv, tudi lepa Anka izgublja na mladostni poskočnosti in kopinja je marsikje prerasla folklorne glave, pa vendar, še vedno so spleti belokranjskih plesov del železnega repertoarja večine folklornih skupin. Verjetno nas privlači predvsem vpliv uskoške plesne tradicije, ples v kolu, ki prinaša drugačno dinamiko in zahteva drugačno plesno znanje.

Pri poslušanju zbranih viž se nas lotevajo različni občutki. Kljub temu da so nekateri posnetki slabše kakovosti, lahko ugotovite, če le imata ušesa na pravem mestu, da gre za mehkejši zvok, za naravno, neprisiljeno igranje in petje, drugačno kot smo ga vajeni pri zdajšnjih folklornih skupinah, ki v želji po tehnični dovršenosti, izčiščenosti in omejenosti s partiturami izgublajo ves ta žar, ki ga zasledimo na posnetkih. Enak nepretenciozen zvok slišimo tudi pri izbranih melodijah z diatonično harmoniko. Plošček ponuja kar nekaj idej za drugačno igranje, žal pa za uporabo

glasbil, kot so dvojnice, gudalo, ustna harmonika, dude z dvojnicami, v folklornih skupinah ni poguma, niti domišljije. Vodje skupin, instrumentalisti in vodje raznih glasbenih sestavov žal premalo spodbujajo člane k lastnemu razmišljanju in intimnemu doživljanju glasbe, ki jo igrajo v folklornih skupinah. Plesalci smo glasbenike kar nekako odrinili na rob, jim sicer zagotovili primerno visok piedestal na odru, a jih s tem nehote odrinili na rob dogajanja. Zato, upam, bo izdana zgoščenska razlog za razmislek o drugačni podobi in vlogi instrumentalne glasbe in glasbenikov v odrskih postavitvah belokranjskih plesov.

Šivic, Urša idr.:

BELA KRAJINA IN KOSTEL – ZVOČNI
PRIMERI IZVIRNE LJUDSKE GLASBE.

Ljubljana: Založba ZRC, 2008. (Iz arhiva Glasbenonarodopisnega inštituta)

Če smo folklorniki precej dobro seznanjeni s plesnim izročilom Bele Krajine, pa si upam trditi, da z ljudsko vokalno glasbo s tega območja nismo tako domači. Drugi plošček nam ponuja 37 bolj ali manj tehnično neoporečnih, prav tako terenskih posnetkov. Zbrane so naslednje pesmi: kolednice (kresne, jurjevska, božično-novoletne, trikralske), svatovska, ljubezenske, otroške – izštevanke, šaljive, zdravica, plesna, pripovedni – legendarna in junaška balada, molitev, obsmrtnica, napitnica. Predvsem so zanimive tiste pesmi, katerih izvor ni slovenski, a so jih Belokranjci vzeli za svoje in jih po svoje preoblikovali. Nedvomno bodo razočarani tisti, ki še vedno živijo v prepričanju, da venci venejo samo v Prekmurju. Na ploščku je posnetek belokranjske različice, ki so jo tako Prekmurci kot Belokranjci sprejeli od Hrvatov. Zelo razširjena Čula jesam, da se dragi ženi je na ploščku objavljena v drugi različici: Moj se dragi po Merki šeće. Na njej je precej gradiva, ki v folklornih skupinah še ni uporabljeno; čeprav že po svoji melodiki nakazuje tuj izvor, si prav tako zasluži pozornost avtorjev odrskih postavitvev in pevovodij. Ob ustreznem konceptu ravno zato ponuja nove možnosti v odrskih postavitvah folklornih skupin.

Kot zapisano, ploščka ponujata koristno poslušanje, predvsem pa dovolj snovi za razmislek o trenutnem stanju in morebitnih spremembah v ustaljenih praksah.

Ploščka lahko naročite na spletnih straneh:

http://zalozba.zrc-sazu.si/?q=sl/taxonomy_menu/2/6
ali <http://azil.zrc-sazu.si/>